

Knidos Aslanı ve Olası Yaş Tahmini

The Lion of Knidos And Probable Age Estimation

Tuğçe ERTABAK

 <https://orcid.org/0000-0002-9451-2941>

The entire contents of this journal, *Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies*, is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Phaselis* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Phaselis: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IV: January-December 2018). At the end of December 2018 the year's issue is completed and Issue V: January-December 2019 will begin.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation Ertabak T. 2022, "Knidos Aslanı ve Olası Yaş Tahmini". *Phaselis VIII*, 27-35.
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5929234>

Received Date: 26.10.2021 | Acceptance Date: 19.01.2022
Online Publication Date: 02.02.2022

Editing Phaselis Research Project
www.phaselis.org

Knidos Aslanı ve Olası Yaş Tahmini

The Lion of Knidos And Probable Age Estimation

Tuğçe ERTABAK *

Öz: Antikçağda Karia Bölgesi'nde bulunan, günümüzde Muğla ili Datça Yarımadası'nda yer alan Knidos kentinin; Arkaik ve Klasik dönemlerde gelişmiş bir kültür düzeyine sahip olduğu bilinmektedir. Buna istinaden çok sayıda seramik, mimari ve plastik buluntular arasından Knidos için önemli kabul edilen 'Aslan' yontusu, bugün British Museum'da sergilenmektedir.

Aslan betimlerinin, 'Knidos Aslanı' öncül ve ardıl örnekleri ile stil kritiği yapıldığında; korkutucu/koruyucu güç, kuvvet, nüfuz sahipliği, liderlik ve cesaret anlamlarının sembolleştirilme amacı ile tasarlandıkları düşünülmüştür. Aslanın stil özellikleri ve bulunduğu mimari yapının dönemsel çerçevede incelenmesi sonucu Knidos Aslanı, Geç Klasik-Erken Hellenistik dönemin nitelikli yontularından biri olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma; Aslan betimi ve aslan türünün yaşam alanı, Knidos Aslanı, Knidos Aslanı'nın bulunduğu yapı, fizyonomik ve anatomik değerlendirme doğrultusunda aslanın olası yaş tahmini ve sonuç alt başlıklarını içermektedir. Bunu yaparken plastik esere yalnızca genel stil-kritik özellikleri, ait olduğu yapı, envanter bilgileri ve tarihlendirme kapsamında değil, fakat aynı zamanda heykelin simgebilimsel/ikonografik olarak tartışılması yapılmış ve betimde tercih edilen olası fizyonomik-anatomik detayları ve bunun semantik anlamda yontuda ifade ettiği özellikleri de değerlendirilerek plastik sanatın farklı perspektiflerden incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Karia, Knidos, Knidos Aslanı, Aslan Betimlemeleri

Abstract: The ancient city of Knidos, which was located in the Caria Region in ancient times and is located on the Datça peninsula of Muğla province today; It is known that it had a developed cultural level in the Archaic and Classical periods. Due to this, there are many ceramic, architectural and plastic finds, The Lion of Knidos, which is considered to be important for Knidos, exhibited in the British Museum today.

When the critique of lions is made in the style critique; it was thought that they were designed with the aim of symbolizing the meaning of scary / protective power, force, influence of ownership, leadership and courage. The style of the lion and the architectural structure in which it was found were evaluated as one of the qualified sculptures of the Late Classical - Early Hellenistic period. This study; The depiction of the lion and the habitat of the lion species, the lion of Knidos, the structure in which the lion of Knidos is located, the possible age estimation of the lion in accordance with the physiognomy and anatomical evaluation, and the conclusion subheadings. While doing this, not only the general style-critical features, the structure to which it belongs, inventory information and dating are included in the plastic artifact, but also at the same time, the sculpture was discussed symbolically/iconographically, and it was aimed to examine plastic art from different perspectives by evaluating the possible physiognomical-anatomical details preferred in the illustration and the features it expresses in the sculpture in the semantic sense.

Keywords: Karia, Knidos, The Lion of Knidos, Lion depictions

* Ph.D., Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bölümü, Konya. tuceertabak@gmail.com |
<https://orcid.org/0000-0002-9451-2941>

Aslan Betimi ve Aslanın Yaşam Alanı

Betimde aslan; heykel, resim, seramik sanatlarında ve nümizmatik alanda “güç ve hakimiyet” vurgusu yapmak için çoğunlukla ayakta - her an harekete/atılmaya hazır şekilde ya da protom şeklinde verilmiştir¹. Stil açısından benzerlik ve farklılıklar; coğrafi- kültürel özellikler, kullanılan malzeme, betimin yapılma nedeni, ekol karakteristiği gibi unsurlara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Aslan aynı zamanda “doğurganlığın, yeryüzünün ve yer altı dünyasının” simgesidir². “Koruyucu” unsur olarak betimlenen aslanlara, mezar anıtlarında, lahit kapaklarında rastlanmaktadır. Av sahnelerinde ve grift betimlerde yer alan öldürülmüş, ayaklar altına alınmış, üzerine binilmiş (daha çok tanrısal anlam) aslanlarda ise yine “üstünlük- güç” vurgusu amacı saptanmıştır.

Antik kaynaklar ve arkeolojik buluntular arasında her ne kadar uyumsuzluk varsa da genel yargı olarak aslanın Anadolu coğrafyasında Son Buzul Çağı'na kadar var olduğu ancak sonrasında yaşamadığı bilinmektedir. Truva'nın II, III, IV erken ve V geç tabakalarında aslan kemiklerinin saptandığı ve -Karain kazılarında elde edilen fauna kalıntıları içinde (günümüzden önce 160.000- 60.000 yılları arasında Karain Mağarası'nın önünde bir göl olduğu ve bu göl çevresinde Anadolu'da yakın dönemlerde ve günümüzde nesli tükenmiş birçok hayvanların yaşadığı bilgisi de verilerek) fil, gergedan, su aygır, yabani at, yabani keçi, koyun, geyik, domuz, panter ve sırtlan arasında aslan fosil kemik kalıntılarında rastlandığı³- belirtilmiştir. Bu örnekler doğrultusunda hala devam eden tartışmalı veriler arası uyumsuzluk sonucu; aslanın doğal yaşam alanının Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya kıtaları olduğu genel kabul görmekle birlikte, buluntuların ve sanatsal etkileşimin siyasi, ticari ve kültürel alanlar aracılığıyla gerçekleştiği bilinmektedir.

Antik DNA kalıntıları/ dizilimleri; Avusturya ve Güney Almanya'dan gelen mağara aslanının, Afrika ve Asya'daki aslanlardan ayrılan soyları temsil ettiğini ve bu iki kıtadaki mitokondri soyları olmadan neslinin tükendiğini göstermektedir⁴. Bahsi geçen bu türün, modern aslanlarla yüksek oranda benzerlik gösterdiği bilinmektedir. MÖ yaklaşık VIII-VII. yüzyıllarda yazılmış olan sekiz adet Klasik Yunan metninde (Homerik Çağ içinde yer alan; *Homeros* tarafından yazılan *Iliada* ve *Odysseia*, *Hesiodos* tarafından yazılan *Theogonia* (Tanrıların Doğuşu⁵), *Erga kai Hemerai* (İşler ve Günler), *Aspis* ve Kadın Kataloğu ile *Homeros*'un ölümünden sonra yazılan *Homerik İlahi* adlı metinler) ⁶; büyük, tehlikeli, vahşi ve etçil aslanlardan sıklıkla söz edilmektedir ve filolojik açıdan aslında Avrupa'da da aslanların yaşadığı konusunda şüphe duymak için hiçbir sebep yoktur⁷.

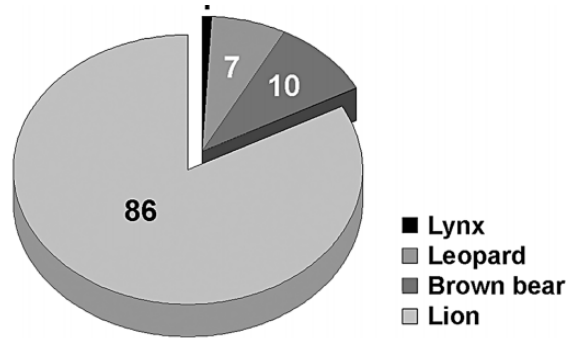

Fig. 1. Sekiz Adet Antik Klasik Yunan Metninde Büyük Etoburların (Lynx: vaşak, Leopard: leopar, Brown bear: kahverengi ayı, Lion: aslan) Bahsedilme Sıklığı (Bartosiewicz 2009, 2, Fig. 1)

¹ Bu makale Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 20213003 proje no ile desteklenmiştir ve “Arkaik ve Klasik Dönem Batı Anadolu Plastik Hayvan Betimlemeleri” adlı doktora tezinin bir bölümünden türetilmiştir.

² Górecka-Smolinska & Kleparski 2008, 27.

³ Taşkiran 2018, 66.

⁴ Bartosiewicz 2009, 1.

⁵ Eyuboğlu & Erhat 1977, 115: 325 ve 330.

⁶ Voultziadou & Tatolas 2005, 1876, Bk. Tab.1.

⁷ Bartosiewicz 2009, 1.

Knidos Aslanı

1858-59 yılları arasında *British Museum* adına ilk kapsamlı ve planlı kazıları gerçekleştiren konsolos yardımcısı *Sir Charles Thomas Newton* tarafından, muhtemelen deprem nedeniyle sağ tarafının üzerine düşmüş şekilde⁸ bulunmuştur. Newton'un, İngiliz kraliyet tarafından emrine verilen bir harp gemisi ile ayak bastığı Knidos'taki eserleri, sandıklarla aylar boyunca gemiye yüklediği bilinmektedir. Knidos Aslanı bugün, İngiltere (Londra)'de bulunan *British Museum*'un ana giriş kapısından geçişin sağlandığı Wolfson katındaki büyük avluda sergilenmektedir. Bir başka deyişle, müzeye giren ziyaretçiler ilk gördükleri eser olan Knidos Aslanı ile karşılaşmaktadır.

Knidos Aslanı, *British Museum* katalog kayıtlarına göre; 2,89 m boyunda, 1,82 m yüksekliğindedir. Yapı malzemesi *Parthenon* yapısı ile aynı özellikleri gösteren, Atina yakınlarında bulunan Pentelikon dağındaki mermer ocağından gelen *pentelik* mermeridir. Deprem esnasında anıtsal yapının piramidal üst kısmından düşen aslan, çene ve ön bacakları kırık halde bulunmasına rağmen iyi korunmuş durumdadır. Hava şartları nedeniyle yüzeyinde bazı aşınmalar bulunmaktadır. Aslan, eklemelerden bükülen arka ayaklarını kıvrıp ön ayaklarını ileri uzatarak karnı üzerinde oturur pozda verilmiştir⁹. Baş sağ yana doğru çevrilmiştir.

Aslanın yakın bölgedeki mermer ocağında stilize hazırlanıp, ayrıntılarının sonradan bulunduğu yapıda işlendiği, genel geçer bir tanımlama olarak kabul edilmektedir. Taşıma kolaylığı sağlamak ve ağırlığı azaltmak için aslanın karın bölgesi içi oyularak boş bırakılmıştır. İlk bakışta yok gibi görünen kuyruk, aslanın arka bacaklarının alt kısmından geçerek arka-sağ bacağının üzerinde kıvrılmış şekildedir.

Kuyruk ucundaki yoğun ve kalın tüyler, kalın ve derin çizgilerle gerçeğe yakın şekilde detaylandırılmıştır. Oturma pozisyonuna bağlı olarak; *pelvis* (leğen kemiği) ve *tibia* (kaval kemiği)nin ovalleşerek çıkıntı yapmaları anatomiye uygun şekilde yontulmuş olup, *talus* (aşık kemiği), *calcaneus* (topuk kemiği) ve *phalanx* (parmak kemiği) stilize bırakılmıştır. Kulak ve yele olması gereken yerlerde yapılarak anatomiye uygunluk sağlanmıştır. Yele, hareket halinde/ dağınık değil, kümülatif biçimde taranmış gibi tertipli ve yoğundur. Baş kısmında yoğun şekilde olan yele, *scapula* (kürek kemiği) hizasına doğru azalarak devam etmekte ve ters üçgen formu alarak sonlanmaktadır. Geri kalan ince ve kısa tüyler tüm vücut yüzeyini kaplayan şekilde detaysız yapılmıştır. Sağ yöne çevrilen baş kısmının yaptığı hareket dolayısı ile *atlas* (birinci omur) kemiğinin etrafındaki derinin toplanması ve *rib* (kaburga) kemiklerinin yaptığı hafif yukarı çıkıntı, kas-deri-iskelet sisteminin detayının başarılı şekilde verildiğinin göstergesidir.

Fig. 2. British Museum Büyük Avluda Knidos Aslanı (<https://www.britishmuseum.org>, Erişim: 06.03.19, saat: 11.39)

Fig. 3. ve Fig. 4. Kuyruk Detayı (<https://www.britishmuseum.org>, Erişim: 06.03.19, saat:16.54)

⁸ Newton 1863, 481.

⁹ Doksanaltı 2020, 14.

Fig. 5. Pelvis ve Tibia Detayı
(<https://www.britishmuseum.org> , Erişim:
06.03.19, saat:17.41)

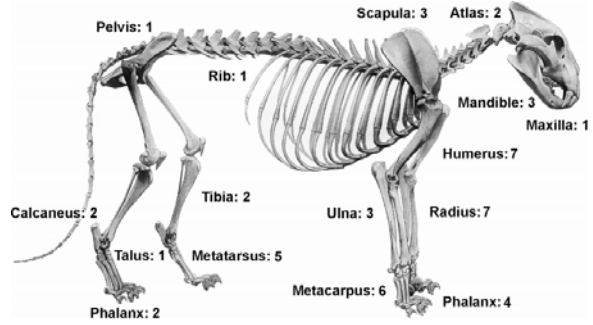

Fig. 6. (Prehistorik Birkaç Topluma ait) Dişsiz İskelet
Kalıntılarının Anatomik Dağılımının Gösterimi
(Bartosiewicz 2009, 9, Fig. 5)

Göz yuvaları çukur bırakılarak işlenmiştir. Halen müze kayıtları, göz yuvalarının olasılıkla cam vb. maddeyle doldurulduğu şeklinde olsa da göz yuvalarının bilerek boş bırakıldığı ve bu sayede ışık-gölge oyunları, 'bakıldığı zaman gerçekmiş gibi gösterme' amacı olduğu düşünülmektedir. Yüzde bulunan; alın çıkıntısı, elmacık kemikleri, burun, ağız-dudak detayları yine ışık-gölge oyunları ile derinlik kazandırılarak işlenmiştir.

Fig. 7. Kulak ve Yele Detayı
(<https://www.britishmuseum.org> , Erişim: 06.03.19,
saat:18.14)

Fig. 8. Yele Detayı
(<https://www.britishmuseum.org> ,
Erişim: 06.03.19, saat:18.28)

Fig. 9. Boyun Detayı
(<https://www.britishmuseum.org>
, Erişim: 08.03.19, saat: 09.50)

Knidos Aslanı, kırık-noksan kısımlarına rağmen gerek ışık-gölge oyunları gerek yontu başarısı ile bakıldığında zafer, hakimiyet, güç, cesaret sıfatlarını taşıyan vakur duruşuyla antikçağda Knidos'ta seyreden gemileri/ denizcileri, günümüzde ise müze ziyaretçilerini karşılamaya devam etmektedir.

Knidos Aslanı'nın Bulunduğu Yapı

Aslanın bulunduğu yapı mezar anıtıdır ve yapıdaki yeri piramidal çatının üstüdür. Aslanlı mezarın 6 m yüksekliğe sahip kısmı günümüzde hala Gıyrap Mevkii'nin güney bitimini oluşturan kayalık burunda görülebilmektedir¹⁰. Anıt mezar, Dor düzeni mimari öğeleri ile inşa edilmiştir. Coğrafi yakınlık ve stil itibarı ile bu Aslanlı Mezar Anıtı, Bodrum (Halikarnassos) *Mausoleumu* ile benzerlik içindedir. Mezar, *pseudo* sütunlara bağlanmış, her kenarı 12 m uzunluğunda olan kare bir bodrum katı ve piramidal üst yapıdan oluşmaktadır¹¹.

Piramidin taban ve alt kısmı hala korunmuş vaziyette ve dışı mermerle kaplı sertleşmiş/ taşlaşmış kum taşından yapılmıştır¹². Yapı, özenle örülmüş 'bosajlı' duvarlara sahiptir. Yapının orta bölümünde Dor düzeninde yaklaşık 5,5 m yüksekliğe sahip olduğu tahmin edilen dörder sütun

¹⁰ Doksanaltı *et al.* 2018, 100.

¹¹ Newton 1863, 481.

¹² Newton 1863, 481.

bulunmaktadır¹³. MÖ IV. yüzyıl yapılarında 8-10 derece uygulanan mutulusların eğim derecesi¹⁴, Aslanlı mezar yapısında da görülmektedir.

Yapıda, günümüze ulaşan tek mimari bezeme kırık bir kalkan kabartması olup, bu kabartmanın yapının giriş bölümünde yer almış olabileceği düşünülmektedir. Taş döşeli kare zemin üzerinde dairesel form ve devamında piramidal formda inşa edilen yapının restitüsyon önerileri F. Fletcher¹⁵ ve Newton¹⁶ tarafından yapılmıştır. Aslanın uzanış pozisyonundan, bir zamanlar bu mezarı aşip en üstte konumlandığı ve muhtemelen bir deprem nedeniyle çöken kısımdan düştüğü anlaşılmıştır¹⁷.

Yapı ve çevresinde herhangi bir yazıta ya da buluntuya rastlanmadığı için tarihlleme hususunda literatürde çeşitli görüşler bulunmaktadır; Krischen, yapının inşa tarihini MÖ II. yüzyıl olarak önermiştir. Newton ise yapıyı General Konon'un deniz zaferi ile bağdaştırarak MÖ 394 tarihini vermiştir.

Fig. 10. Göz- Yüz detayı
(<https://www.britishmuseum.org> ,
Erişim: 08.03.19, saat:10.06)

Fig. 11. Knidos Aslanlı Mezar Uydu Görünümü (solda) ve Günümüzdeki Mevcut Durumu (Knidos- Burgaz- Emeçik Apollon Kutsal Alanı Kazı ve Araştırmaları izni ile) (sağda)

Knidos, *Dor Hexapolis* (bu birliğin muhtemel tarihinde) üyesidir¹⁸. En erken yerleşimleri MÖ yaklaşık 579'a dayanan, Akdeniz'de bulunan Knidosluların *Naukratis*'teki *Hellenion*'a kadar pay sahibi olduğu, Knidos'un fetih yoluyla Kyros'a dahil edildiği, Tarentum ile ilişkilerinin Dareios'un hükümdarlığında olduğu Herodotos tarafından belirtilmiştir. Knidos'ta Kimon filusunun toplanmasından önce Eurymedon savaşının olduğu ve Knidos'un Atinalılar yanında yer aldığı, Peloponnesos Savaşları sırasında şehirlerinin talihsizliği, Atinalıların Sicilya'da yenilmesinden sonra Lakedemonlulara katıldıkları, Atinalıların Knidos teşebbüsünün MÖ 394'te Konon'un deniz zaferi ile püskürtüldüğü ise Thukydides tarafından belirtilmiştir. Newton kendi yaptığı tarihllemeyi destekler nitelikte bu tarihi olaylardan faydalanmıştır.

MÖ IV. yüzyılda Knidos'un, hippodomik plana geçilmesiyle meydana gelen yoğun inşa faaliyetleri sanatsal ve anıtsal yapıların üretimi ve inşası bakımından oldukça hareketli bir dönem geçirmesine neden olmuştur¹⁹.

¹³ Doksanaltı *et al.* 2018, 100.

¹⁴ Rumscheid 1994, ek D.

¹⁵ Henry 2010, 110.

¹⁶ Fergusson 2016, 14.

¹⁷ Newton 1863, 481.

¹⁸ Newton 1863, 315.

¹⁹ Doksanaltı *et al.* 2018, 101.

Özellikle MÖ IV. yüzyılda Karia Bölgesi'nde hükümlük yapan Hekatomnid hanedanlığının Perslerle yakın ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Pers topraklarını ziyaret eden hükümdarlar arasında Mausollos'un da olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Anadolu topraklarında biyolojik açıdan var olmayan aslan canlısını doğu ve diğer kıtalar aracılığıyla görüp, sanata geçirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Hem Arkaik hem de Klasik dönemlerde aslan yontuları, Batı Anadolu için dolayısıyla Knidos için önem arz etmektedir. Doğu Akdeniz medeniyetleri için aslan, Güneş tanrısının sembolüdür²⁰. Mısır kültüründe yer alan Güneş tanrısı Ra, Hellen kültürüne bakıldığında tanrı Apollon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla aslan yontuları, Knidos'ta da tapınım alanına (Emecik Apollon Kutsal Alanı) sahip olan tanrı Apollon ile ilintilidir. Podyumlu anıtların, MÖ V-IV. yüzyıllara tarihlenmekte ve güç/nüfuz sahipliğini somutlaştırma/ kalıcı kılma amacıyla doğuya öykünme sonucu Anadolu'da var olduğu düşünülmektedir. Yukarı doğru ölçüsü küçülen basamakların üst üste gelmesi ile oluşturulan piramidal form da yine doğu katkılıdır. Bu yüzyıllarda refah seviyesine erişen Anadolu yerel yöneticilerin, doğulu ve batılı hükümlarlara özenmesi, sanatta gözle görülebilir katkılar harmanlanmasında itici güç olmuştur. Mimari planlama bakımından Aslanlı Mezar, Alinda kentinde yer alan anıtsal mezar ve Makedonya'da Amphipolis Aslanlı Mezarı ile büyük benzerlik göstermektedir²¹.

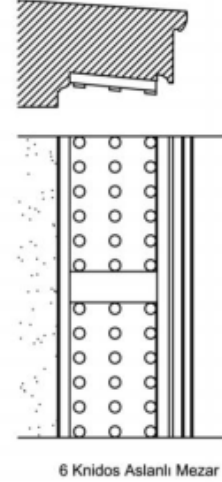

Fig. 12. Mutulus Detay (Gider Büyüközer 2018, 84, Lev.1-2)

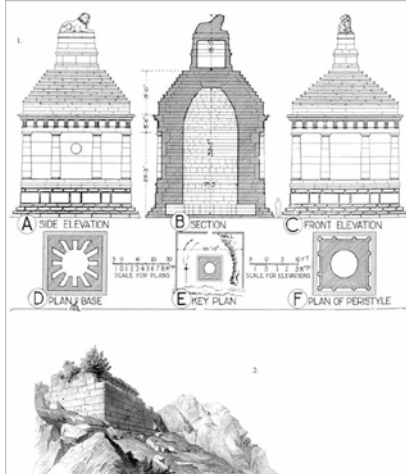

Fig. 13. F. Fletcher'in Aslanlı Mezar için Restitüsyon Önerisi ve Yapının Günümüzdeki Durumu (altta) (Henry 2010, 110, Fig. 3.1)

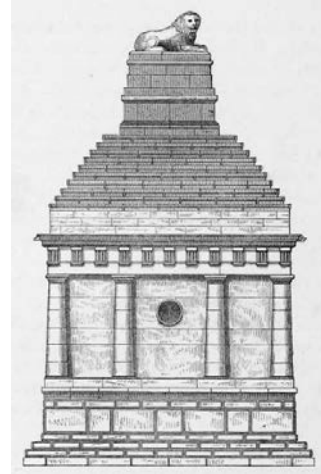

Fig. 14. Newton'un Aslanlı Mezar için Restitüsyon Önerisi (Fergusson 2016, 14, 1)

Denize hakim noktada ve denizden geçen her geminin görebileceği bir sınır unsuru olan Knidos Aslanı; Asur, Hitit, Frig tipik aslan ikonografisinin aksine kendine has farklı özellikler taşımaktadır. Aslan protomlu Knidos sikkeleri, Knidos Aslanı ile stil açısından benzerlik içindedir. Ayrıca bu sikkeler aslan betiminin hem hakimiyet hem mücadele vurgusunda Knidos için dolayısı ile Batı Anadolu için önemini belirtmektedir. Sikkelerdeki aslan protomları çıkıntılı alın, göz-bakış pozu, burun ve ağız işlenişi gibi fizyonomi unsurları dikkate alındığında Knidos Aslanı ile yoğun benzerlik

²⁰ Doksanaltı 2020, 15.

²¹ Doksanaltı et al. 2018, 105.

içindedir. Knidos Aslanı Kuyruğun konumlandırılması bakımından Kıta Hellas ile Anadolu'da üretilen aslan heykelleri arasında bariz bir fark bulunmaktadır; Kıta Hellas'ta görülen aslanların kuyrukları gövde arkasından gelerek vücudun yanına ya da gövdenin hemen arkasından kıvrılarak aslanın arka sırt bölümüne yerleştirilmektedir, Anadolu örneklerinde ise kuyruk, vücudun altından geçirilerek sağ ya da sol bacağı üzerinde kıvrım yapacak şekilde yerleştirilmiştir²². Ayrıca Cornelius Vermeule'nin belirttiği "*Hellenistik aslanların bulutlu/ dumanlı, Roma Dönemi aslanlarının ise donuk ifadeye sahip olduğu*"²³ görüşü dikkate alındığında Knidos Aslanı'nın Erken Hellenistik özellikler taşıdığı görülmektedir. Knidos Aslanı; etli ve karakteristik çıkıntılı alını, grift ve derin işlenmiş yelesi, etli elmacık kemikleri, aşağı çekilmiş ciddi stilde gözleri, uzaklara ağır ve vakur bakışı, başarılı şekilde yapılan ışık-gölge oyunları özellikleri ve bulunduğu yapının benzer yapılarla stil-kritik açıdan değerlendirilmesi sonucu Geç Klasik- Erken Hellenistik (MÖ IV. yüzyılın son çeyreği/ MÖ IV. yüzyıl sonu- III. yüzyıl başı) döneme tarihlenmiştir.

Fizyonomik ve Anatomik Değerlendirme Doğrultusunda Aslanın Olası Yaş Tahmini

Hayvan betimlemelerinde yontuya anlam veren türün genellikle ikonografik stiline göre belirli yaşlarda tasvir edildiği düşünülmektedir. Sahne içinde ya da sahneden bağımsız şekilde betime konu olan her hayvan yüklendiği mesaj doğrultusunda bilinçli şekilde tercih edilen fizyonomik ve anatomik ölçüleriyle, imgesel açıdan düşünülen belirli yaşı ile sanata dahil olmuştur.

Bu bağlamda; uzman veteriner hekimlerle²⁴ yapılan detaylı fikir alışverişleri ile aslanın ait olduğu düşünülen yapıdaki işlevi de göz önünde bulundurulduğunda, kuvvetle muhtemel 10 ila 15 yaş arası yetişkin bir aslan olarak tasvirlenen Knidos Aslanı, yaşamının son basamaklarındaki hali düşünülerek yontulmuştur. Taş eserden çıkarım yapmanın zor olduğu bilinmekle birlikte yaş tespitinde en belirleyici öğeler; dişler, kürk, göz ve kas yapısıdır. Genç olan aslanların kasları belirgindir ancak Knidos Aslanı çok genç betim olmadığı için duruş pozisyonuna göre kasları fazla belirgin değildir. Ancak göğüs kasları kudret vurgusu yapılmak için nispeten şişkin yontulmuştur. Genç aslanların gözlerinin daha parlak-sulu olduğu bilinmekte fakat taş eserde bu görülemediği için bu öğe tahmin unsuru olarak net kullanılmamıştır. Gözler ile ilgili yalnızca 'yorgun/ ağır' duruş yorumu yapılabilmektedir. Yaş skalasında 12. yıldan sonra aslan anatomisinde başlayan pürüzler, gerçekteki gibi görülmese de genel itibarıyla 12 yaşı geçkin olabileceği

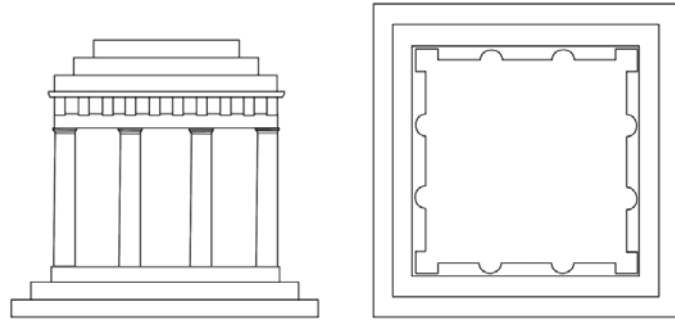

Fig. 15. Alinda Antik Kenti Anıt Mezar (Fedak 1990, 321, Fig. 92)

Fig. 16. Amphipolis Aslanlı Mezar (Fedak 1979, Fig. 83)

²² Doksanaltı *et al.* 2018, 106.

²³ Vermeule 1972, 51.

²⁴ Prof. Dr. Vedat Onar (İstanbul Üniversitesi Veteriner Fak. Anatomi Anabilim Dalı- Cerrahpaşa- Osteoarkeoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi) başta olmak üzere, Veteriner Hekim Ahmet Cıvık (Konya Tarım İl Müdürlüğü) ve Veteriner Hekim Beycan Ferhat (Atakan Veterinerlik, Göynük/Bolu) ile yapılan yüz yüze ve online görüşmeler.

düşünülmektedir. Kürkün yumuşaklığı belirtisi eser – gerçek zıtlığı nedeniyle tahmin unsurları öğelerine dahil edilememiştir. Sonuç olarak; kaslarının genç/dinç şekilde belli olmaması, oturduğu/ uzandığı halde kürek kemiklerinin belirgin olmaması, kürkünün yaşa bağlı olarak hafif sarkmış biçimde detaylandırılması, yelelerinin sıklığı (omurga boyunca tüylü hattın devam etmesi genç aslanlarda görülmezken, ileri yaştaki aslanlarda görülen bir özelliktir) ve artık geriye yatmış olması nedeniyle büyük ihtimalle son yıllarını yaşayan (literatürce doğal yaşam süresi yetişkin dişiler için ortalama 10 ila 15 yıl, yetişkin erkekler için ortalama 8 ila 10 yıl kabul edilmiştir) bir aslandır.

Sonuç

Antik uygarlıklar için aslanın sembolik değeri özellikle liderlik ve güç vasıflarının yüklenmesi nedeniyle önem arz etmektedir. Aslan, inanç sahibi antik insanın en yüce deneyimlerini (mezar koruyucu vasfı kastedilmektedir) somutlaştıran bir sembol haline geldiği için de büyük bir potansiyel ve anlam kapasitesine sahip bir hayvandır²⁵. Bu nedenle genellikle standartlaştırılmış tipte aslanlar (oturan/çömelen, uzanan/yaslanan/dinlenen, ayakta, atılmaya hazır ya da protom şeklinde) plastik sanatta birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Anıt mezar yapısının mimari bağlamda; Karia Bölgesi'nde bulunan Halikarnassos Mausoleumu, Labraunda Anıt Mezarı ve Uzunyuva Hekatomnos Anıt mezarı yapıları ile ayrıca bölge dışında Makedonya'da bulunan Amphipolis Aslanlı Mezar ve Alinda kenti Anıtsal Mezarı ile benzerlik içinde olduğu söylenebilmektedir. Bu yapılar arasında mimari öğeler ve aslan betimlerinin stil özellikleri açısından benzerlikler olduğu gibi bazı farklılıklar da söz konusudur. Hem Knidos hem de Amphipolis anıt mezar örneklerinde *bir çeşit* taçlandırma ile piramidal bir tepe²⁶ oluşturulmuştur. Amphipolis Aslanlı Mezar'da bulunan aslan oturmuş tipte betimlenirken, Knidos Aslanı uzanmış tipte betimlenmiştir. Alinda Anıtsal Mezarı, Knidos Aslanlı Mezar'dan çok daha küçük yapı olması rağmen benzerlik içindedir ve kuvvetle muhtemel MÖ IV. yüzyıl ya da Knidos Aslanlı Mezar'dan daha önceye tarihlenmektedir²⁷. Hellenistik anıt mezarların çoğu gücün ve zenginliğin yüceltilmesi ve örneklenmesi için inşa edilmiş anlamlı yapıları temsil etmektedir ve kahraman ölülerin ibadeti için kutsal alanlar olarak da hizmet etmişlerdir²⁸.

Knidos Aslanlı Mezar aslan heykelinin; Mausoleum aslanları ile benzerlik ve farklılıklara sahip olduğu stil kritik aracılığı ile saptanmıştır. Knidos Aslanı, nispeten daha etli olan fizyonomi unsurları (alın çıkıntısı, göz-bakış pozunu, burun ve ağız) ve yele düzenlemesi değerlendirildiğinde Mausoleum Aslanı ile benzerlik içindedir. Ancak Mausoleum Aslanı'nın oldukça dinç betimlenen anatomisinde vurgulanan belirgin kasları ile Knidos Aslanı'na kıyasla daha genç yaş skalasına sahip olan bir aslan yontusu olduğu düşünülmektedir.

Genellikle ayakta/atılmaya-saldırmaya hazır, uzanmış/yaslanmış dinlenir ya da ön iki ayağı üzerinde bekler/harekete hazır halde olmak üzere çeşitli biçimlerde plastik sanatta görmeye alışkın olduğumuz aslan yontusu, bilinen örneklerle ek olarak yapıya ait olduğu düşünülen ender rastlanan haliyle Knidos'ta bulunmuştur. Ait olduğu mezar anıtı, dönemsel stil özellikleri, genel yontu

Fig. 17. Knidos Aslanı Üç Boyutlu Modellemesinden Alınan Detay Görünüm

²⁵ Nováková 2014, 226.

²⁶ Fedak 1990, 78.

²⁷ Fedak 1990, 78.

²⁸ Nováková 2011, 213.

özellikleri ile antik DNA kalıntıları/ verileri ile fizyonomik ve anatomik değerlendirmeler hem bir arada hem de birbiri ile ilintili düşünülerek Knidos Aslanı'nın, olası yaşı ve betimleme için neden o yaştaki bir aslan tercih edildiği sorularının merkezinde ulaşılan sonuç geniş bir literatür taraması sayesinde ortaya çıkmıştır. Mevcut veriler ışığında özellikle osteoarkeoloji disiplini ile birlikte yürütülen çalışma sonucu Knidos Aslanı için olası yaş skalası değerlendirilmiştir.

Alınan uzman görüşler ve yapım amacındaki vurgulanmak istenen betimsel anlam doğrultusunda Knidos Aslanı olası yaş tahmini; "10 ila 15 yaş skalası arasında olup, son yaşam yıllarına yaklaşan, görevini tamamlamanın (kudret/ güç vurgusu- ölüm olgusu ilişkisi) huzuru yahut halen görevini yapıyor olmanın (sadakatle koruma/bekleme vurgusu) dinginliği, gücü ve vakurluğu içinde bulunan" ifadesi ile değerlendirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Bartosiewicz L. 2009, "A Lion's Share of Attention: Archaeozoology and the Historical Record". *Acta Archaeologica* 60/1, 275-289.
- Doksanaltı E. M. 2015, "Knidos Aslanı". *Aktüel Arkeoloji* 47/Eylül-Ekim, 92-97.
- Doksanaltı E. M., Karaoğlan İ. & Tozluca D. O. 2018, *Knidos Denizlerin Buluştuğu Kent*. Ankara.
- Doksanaltı E. M. 2020, "Knidos Teritoryumunda Bulunmuş Bir Aslan Heykeli: "Knidos Yaka Aslanı". *Arkhaia Anatolika* III, 1-20. Doi: 10.32949/Arkhaia.2020.13
- Eyuboğlu S. & Erhat A. 1977, *Hesiodos Eseri ve Kaynakları*. Ankara.
- Fedak J. 1979, *The Origin And Development of Hellenistic Monumental Tombs In Western Asia Minor*. PhD. Thesis, Toronto University, Toronto.
- Fedak J. 1990, *Monumental Tombs of the Hellenistic Age: A Study of Selected Tombs from the Pre-Classical to the Early Imperial Era* (Phoenix Suppl. 27). Toronto.
- Fergusson J. 2016, *The Mausoleum at Halicarnassus Restored in Conformity With the Recently Discovered Remains*. London.
- Gider Büyüközer Z. 2018, "Dorik Geisonlarda Mutulus Plakaları ile Guttaenin Düzenlenişi". *Arkhaia Anatolika* I, 61-92. DOI: 10.32949/Arkhaia.2018.4.
- Górecka-Smolinska M. & Kleparski G. A. 2008, "On The Symbolism Of Mammals In The Cultures Of The World- An Outline". *ZESZYTY* 51, 22-35.
- Henry O. 2010, *Hekatomnos, Persian Satrap Or Greek Dynast? The Tomb At Berber İni* (Hellenistic Karia-Études 28). Paris/Bordeaux.
- Newton C. T. 1863, *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae 2/2*. London.
- Nováková L. 2011, "Funeral Rites and Cultural Diversity in Hellenistic Caria Based on Epigraphic and Archaeological Evidence". *Anodos* 10/2010, 213-222.
- Nováková L. 2014, "Common Themes in Funerary Art: Contribution to the Hellenistic Tomb Decoration in South-west Coast of Asia Minor". *Anodos: Studies of the Ancient World* 11/2011, 223-235.
- Rumscheid F. 1994, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus*. Mainz.
- Taşkıran H. 2018, "Prehistorik Arkeoloji ve Mağaralar". *Mavi Gezegen* 24, 62-68.
- Vermeule C. 1972, "Greek Funerary Animals, 450-300 B. C.". *American Journal of Archaeology* 76/1, 49-59.
- Volutsiadou E. & Tatolas A. 2005, "The fauna of Greece and adjacent areas in the Age of Homer: evidence from the first written documents of Greek literature". *Journal of Biogeography* 32, 1875-1882.